

ПОНЯТТЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇХ НА РАХУНКАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В.В. Касян

ІФНТУНГ, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна, 76019, e-mail: Vikusa_kasyan@mail.ru

Глобалізація ринку загострює проблему конкурентоспроможності продукції, підприємств, держав. При всій значущості облікових досягнень у виробничій сфері, поза увагою бухгалтерів, а відтак і всіх рівнів управління, залишаються трансакційні витрати, котрі займають значну питому вагу в бізнесі, проте не виокремлені в облікових стандартах.

В питанні конкурентоспроможності трансакційні витрати мають вагоме значення та потребують посилення контролю на всіх рівнях управління, що і вимагає відповідного реагування облікової спеціалізації економічної науки.

Значний внесок у дослідження теоретичних аспектів функціонування і розвитку фірми, розробку теорії контрактних відносин, теорії інституціональної економіки, а зокрема й теорії трансакційних витрат зробили українські вчені, такі як С. Архієреєв, С. Біла, Т. Васильєва, Г. Гук, І. Драган та ін. А також закордонні економісти В. Вольчік, Р. Капелюшников, В. Кокорєв, Р. Коуз, С. Малахов, Д. Норт, Р. Нурєєв, Е. Пенроуз, Дж. Саттон, В. Тамбовцев, О. Уільямсон.

Разом з тим, не зважаючи на отримані результати та накопичений досвід, наукові дослідження проблем управління трансакційними витратами підприємства повинні поглиблюватися. Тому метою написання даної роботи є розкриття сутності останніх та висвітлення питань щодо організації їх обліку.

Поняття «трансакційних витрат» в економічній теорії існує вже досить давно, алже ввелене прелставниками інституційної школи. що стало одним із найбільших досягнень інституціоналізму. Ідея впровадження в економічну науку цієї категорії походить від потреб суб'єктів щодо необхідності встановлення економічної результативності та ефективності прийняття управлінських рішень. Бо саме ефективність інститутів та інституціональної системи може бути оцінена через трансакційні витрати [1]. Ігнорування інформації про них може призвести до необґрунтованих управлінських рішень, погіршення результатів діяльності та фінансового стану підприємства.

В економічній навці виникла значна кількість поглядів щодо сутності досліджуваного поняття, іноді навіть діаметрально протилежних.

Розглядаючи бачення різними дослідниками трактувань даної економічної категорії, можна зробити висновок, що С. І. Архієреєв, Д.Ален, Т. Егертсс, Р. Метьюз, характеризують їх як витрати ринкової взаємодії, що мають місце при передачі права власності одним економічним агентом іншому на певний ресурс, пов'язані з обміном та захистом правочинностей [2]. Норт, Р. І. Капелюшников, Р. Коуз, Г. Б. Клейнер розглядають ці витрати як такі, що пов'язані з взаємодією суб'єктів господарювання та як ціну, що платить економічна система за проблеми, які виникають у ринковому середовищі [3].

Трансакційні витрати виникають внаслідок взаємодії: між окремими фірмами, чи між фірмою та формальними інститутами, чи всередині фірми

в процесі укладання торгових трансакцій.

Отже, узагальнюючи розуміння попередньо згаданих трактувань визначимо, що дану дефініцію слід інтерпретувати як витрати, які виникають при обміні прав власності на економічні блага і оцінка яких може бути достовірно визначена, що призведуть до зменшення економічних вигод внаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань.

На від недавно вільному рахунку 99, іменуючи його як «Трансакційні витрати» слід відображати витрати, що будуть понесені підприємством при укладенні договору у вказаних напрямках. Для деталізації даних до рахунку 99 «Трансакційні витрати» необхідно відкрити наступні субрахунки: 991 «Витрати на пошук і збір інформації»; 992 «Витрати на укладення угод і контроль за їх виконанням»; 993 «Витрати на забезпечення інтересів сторін»; 994 «Витрати на адаптацію»; 995 «Витрати, обумовлені інститутами довіри громадськості» (незалежна оцінка бізнесу, аудит); 996 «Витрати на соціально-екологічні умови»; 997 «Організаційні трансакційні витрати»; 998 «Інші трансакційні витрати».

Рахунок 99 «Трансакційні витрати» є активним. За дебетом відбувається нарахування витрат у кореспонденції з кредитом таких рахунків, як 20 «Виробничі запаси», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 65 «Розрахунки зі страхування» й інші. Загальна сума витрат, накопичена на дебеті рахунка 99 «Трансакційні витрати», у кінці звітного періоду буде повністю списуватися в дебет рахунка 79 «Фінансові результати».

Результати дослідження показують, що сьогодні теорія трансакційних витрат має суттєвий вплив на діяльність суб'єкта господарювання, який проявляється у необхідності запровадження їх як нового об'єкту управління, а отже і обліку та контролю. Проте окремий облік трансакційних витрат не передбачений чинним законодавством, для цього необхідно внести зміни до ряду нормативно-правових документів бухгалтерського обліку з метою регламентації у них порядку таких дій.

Відображення трансакційних витрат на окремому синтетичному рахунку у складі 9 класу рахунків покращить аналітичність і оперативність інформації про них та підвищить ефективність управління витратами підприємства.

Список використаних джерел

1. Проданчук М.А. Трансакційні витрати як об'єкт бухгалтерського обліку в управлінні/ Науковий вісник Херсонського державного університету випуск 5 частина 4 – Х.. 2014р – 195-196 с.

2. Архієреєв С. І. Трансакційні витрати в умовах ринкової трансформації: Автореф. дис. л-на екон. навк: 08.01.01. / С. І. Архієреєв / Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна. - Х., 2002. - 32 с.

3. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз; Научн. ред. рус. перевода Р.И. Капелюшников. – М. : «Дело ЛТД» при участии изд-ва «Catallaxy», 1993. – 192 с.